

ПРОБЛЕМИ ТА СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ІЗ СУПРОВОДУ ВЕТЕРАНІВ В УМОВАХ ЦЕНТРІВ ВЕТЕРАНСЬКОГО РОЗВИТКУ

Тези представляють аналіз становлення інституту фахівця із супроводу ветеранів в умовах російсько-української війни в Україні. Акцентовано увагу на консолідованій взаємодії міжвідомчих інститутів, що сприяло створенню Центрів ветеранського розвитку у громадах України. Окреслено мету та завдання центрів ветеранського розвитку та визначено нормативно-правові документи, які є основою для здійснення підготовки фахівців із супроводу ветеранів на базі Центрів ветеранського розвитку в умовах ЗВО. Визначено освітні компоненти програми підготовки фахівців із супроводу ветеранів, окреслено проблеми, які виникають у закладах вищої освіти на базі яких створюються Центри ветеранського розвитку з метою підготовки фахівців із супроводу ветеранів та означено стратегічні орієнтири підготовки фахівців із супроводу ветеранів.

Ключові слова: фахівець із супроводу ветеранів, ветеран, демобілізовані ветерани, ЗВО, Центри ветеранського розвитку, стратегічні орієнтири.

Російсько-українська війна поставила перед нашим суспільством виклики, які пов'язані із допомогою і підтримкою різних соціальних груп населення, зокрема і ветеранів у процесі їх повернення до невоєнного соціуму після участі у бойових діях. На міжвідомчому рівні здійснюється пошук нових механізмів та інструментів, які сприятимуть успішному процесу повернення ветеранів. Зокрема, Міністерство у справах ветеранів України, Міністерство соціальної політики України, Міністерство освіти і науки України консолідовано приймають рішення про необхідність створення Центрів ветеранського розвитку на базі ЗВО, які стануть просторами, де ветерани зможуть отримати певний перелік послуг, зокрема і послугу їх супроводу у процесі повернення до громади. У зв'язку з цим у 2022 році впроваджується пілотний проєкт Міністерства у справах ветеранів України щодо створення мережі Центрів ветеранського розвитку, що є важливою складовою в процесі формування й реалізації державної політики в сфері професійної адаптації, зайнятості, підвищення конкурентоспроможності на ринку праці ветеранів та членів їх сімей [5; 6; 7]. Основна мета створення Центрів ветеранського розвитку полягає в «зайнятості або самозайнятості ветеранів війни та членів їх сімей» [3]. До основних завдань Центрів ветеранського розвитку відноситься:

- забезпечення соціально-психологічного супроводу та правової підтримки;
- проведення профорієнтаційної роботи: первинне та поглиблене профілювання;
- інформаційні та консультаційні послуги, сприяння розробленню індивідуальних програм зайнятості тощо;
- координаційна робота задля підтвердження професійних кваліфікацій, здобутих шляхом неформального/інформального навчання;
- координаційна робота в реалізації навчальних (освітніх) програм підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації;
- взаємодія з суб'єктами освітніх послуг та суб'єктами господарювання, які надають послуги з посередництва в працевлаштуванні, зайнятості/самозайнятості;
- реалізація програм дорадництва та менторства, сприяння розвитку ветеранських підприємницьких ініціатив [3].

Діяльність Центрів ветеранського розвитку передбачає персоніфікований підхід у роботі з ветеранами, супровід ветеранів та членів їх сімей у процесі їх професійної перепідготовки, сприяння задоволенню освітніх потреб ветеранів та членів їх сімей, сприяння розвитку підприємницьких ініціатив, сприяння підвищення конкурентоспроможності ветеранів та членів їх сімей на ринку праці [5]. Відповідно до нормативно-правових документів, Міністерство у справах ветеранів України визначило механізми створення Центрів ветеранського розвитку: створення відокремленого структурного підрозділу на базі суб'єкта освітньої діяльності; укладання договорів про співпрацю і взаємодію між закладами вищої освіти та Міністерством у справах ветеранів України; розроблення разом з Міністерством освіти України концептуальних засад діяльності Центрів ветеранського розвитку.

З 1 липня 2023 року у Львівській, Вінницькій, Дніпропетровській та Миколаївських областях стартував пілотний проєкт Кабінету Міністрів України, Міністерства у справах ветеранів України «Про реалізацію

експериментального проєкту щодо впровадження інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя» [3]. У рамках функціонування Центрів ветеранського розвитку з 2023 року відбувалась реалізація пілотного проєкту підготовки помічників ветеранів. В основу підготовки помічників ветерана покладено принцип «рівний-рівному». Обов'язки помічників ветеранів полягатимуть у супроводі ветеранів та членів їх сімей у процесі переходу від військового до цивільного життя.

У 2024 році Міністерство у справах ветеранів України розробляє документи, які є основою для підготовки фахівців із супроводу ветеранів на базі ЗВО. До таких документів відносяться: рекомендації щодо розроблення освітніх програм підвищення кваліфікації фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб; професійний стандарт «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб»; Примірня посадова інструкція фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб; Методичні рекомендації з організації проведення відбору кандидатів на посаду фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. Для здійснення підготовки фахівців із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб ЗВО послуговуються Постановою №307 від 18 березня 2024 року [2] та Постановою №432 від 21 червня 2017 року [1].

Станом на червень 2025 року в Україні функціонує дев'ятнадцять Центрів ветеранського розвитку на базі ЗВО у таких містах, як Вінниця, Дніпро, Миколаїв, Житомир, Львів, Полтава, Суми, Харків, Київ, Умань, Чернігів та інші. Для підготовки фахівців із супроводу ветеранів ЗВО розробляють освітні програми або програми підвищення кваліфікації «Організація роботи фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб» у межах другого рівня вищої освіти за спеціальністю **110 «Соціальна робота та консультування»**. **Мета програми полягає у** формуванні у слухачів загальних і фахових компетентностей, передбачених професійним стандартом «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб», необхідних для здійснення заходів з підтримки ветеранів війни, демобілізованих осіб, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, Захисників та Захисниць України (далі – клієнт) в рамках їх реінтеграції у територіальну громаду та забезпечення доступу до ресурсів задля покращення якості їх життєдіяльності [4].

Програми пропонують системний та комплексний підхід до опанування професійними компетентностями із застосування кейс-менеджменту у процесі супроводу ветеранів/ветеранок війни та демобілізованих осіб. Освітні компоненти програми орієнтовані на актуальні питання соціально-правового захисту, кейс-менеджменту, консультування та інформування у роботі з цільовою аудиторією, психологічної діагностики та терапії. Програми спрямовані на всебічне вивчення специфіки застосування кейс менеджменту у супроводі ветеранів/ветеранок війни та демобілізованих осіб, що забезпечує можливості для виконання ними відповідної професійної діяльності.

Навчання фахівців із супроводу ветеранів у ЗВО триває 5 тижнів у змішаному форматі. Програми підвищення кваліфікації містять 5 освітніх компонентів: ОК 1 Соціально-правовий захист ветеранів війни, демобілізованих осіб та членів їх сімей; ОК 2 Кейс-менеджмент у роботі з ветеранами війни, демобілізованими особами та їх сім'ями; ОК 3 Психосоціальна підтримка ветеранів війни, демобілізованих осіб та членів їх сімей; ОК 4 Ведення професійної документації та звітування; ОК 5 Адаптація ветеранів війни, демобілізованих осіб до життя у територіальній громаді [4]. Визначені освітні компоненти сприяють формуванню у майбутніх фахівців соціального супроводу компетенцій, що дозволяють професійно працювати із ветеранами та надавати їм підтримку у процесі їх реінтеграції.

У контексті нашого дослідження важливим є окреслення проблем, які виникають у закладах вищої освіти на базі яких створюються Центри ветеранського розвитку у процесі підготовки фахівців із супроводу ветеранів:

- відсутність єдиного критеріального підходу до вибору закладів вищої освіти з метою створення Центрів ветеранського розвитку. У переліку ЗВО, на базі яких вони створені, є університети, які не мають досвіду роботи з ветеранами та членами їх сімей, що, в свою чергу, ставить під сумнів якісну роботу Центрів ветеранського розвитку;
- неготовність НПП працювати з ветеранами в умовах ЗВО може призвести їх до психологічної травматизації;
- відсутність методичного забезпечення для підготовки фахівців із супроводу ветеранів;
- відсутність психологічного супроводу НПП, які працюють з ветеранами, призведе до професійного вигорання НПП;
- відсутність налагодженої взаємодії між Центрами ветеранського розвитку та територіальними громадами у які повертаються ветерани;
- відсутність налагодженої взаємодії між Центрами ветеранського розвитку та фахівцями із супроводу у Територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки;
- недостатня поінформованість ветеранів про функціонування Центрів і послуг, які вони надають;
- недостатня кількість кредитів для підготовки фахівців із супроводу ветеранів. Підготовка, на наше переконання, має здійснюватися протягом трьох місяців та містити 500 годин, що надасть можливість сформулювати необхідні компетенції для роботи із ветеранами з урахуванням усіх особливостей даної клієнтської групи.

Окреслені проблеми спонукають нас до розроблення стратегічних орієнтирів підготовки фахівців із супроводу ветеранів у Центрах ветеранського розвитку в умовах ЗВО:

1. Розробити критерії для відбору ЗВО на базі яких планується створення Центрів ветеранського розвитку.
 2. НПП, які залучені до реалізації програми підготовки фахівців із супроводу ветеранів мають обов'язково пройти курси/тренінги по роботі із ветеранами.
 3. Розробити систему наставництва для НПП, які працюють з ветеранами у межах програми.
 4. Розробити методичне забезпечення підготовки фахівців із супроводу ветеранів.
 5. Розробити програму психологічної підтримки НПП, які працюють з ветеранами.
 6. Сформувати мережу міжсекторальної взаємодії між державними і громадськими організаціями, які надають послуги ветеранам у громадах.
 7. Налагодження міжвідомчої взаємодії із Територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки щодо налагодження комунікації між фахівцем із супроводу ветеранів ТЦК та фахівцями із супроводу ветеранів у територіальних громадах.
 8. Налагодження інформаційної кампанії в громадах стосовно підготовки фахівців із супроводу ветеранів на базі ЗВО шляхом активізації діяльності фахівців із супроводу ветеранів у громадах.
 9. Збільшення кількості годин для підготовки фахівців із супроводу ветеранів у ЗВО до 500 годин протягом трьох місяців.
- Отже, в сучасних умовах проблема підготовки фахівців із супроводу ветеранів є важливим кроком підтримки ветеранів на рівні громад. Окреслені проблеми та визначені стратегічні орієнтири є поштовхом для удосконалення процесу підготовки фахівців із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб, що є пріоритетним напрямом державної політики щодо підтримки ветеранів.

References

1. Kabinet Ministriv Ukrainy [Cabinet of Ministers of Ukraine] (2017) Pro zatverdzhennia Poriadku ta umov zabezpechennia sotsialnoi ta profesiinoi adaptatsii osib, yaki zvilniaiutsia abo zvilneni z viiskovoi sluzhby, z chysla veteraniv viiny, osib, yaki maiut osoblyvi zasluhy pered Batkivshchynoiu, chleniv simej takykh osib, chleniv simej zahyblykh (pomerlykh) veteraniv viiny, chleniv simej zahyblykh (pomerlykh) Zakhysnykiv ta Zakhysnyts Ukrainy: Postanova KMU vid 21.06.2017 № 432 [On approval of the procedure and conditions for ensuring social and professional adaptation of persons discharged or released from military service, among veterans of war and other honored individuals and their families: *Resolution of the CMU* of 21.06.2017 No. 432]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/432-2017-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
2. Kabinet Ministriv Ukrainy [Cabinet of Ministers of Ukraine] (2024). Pro deaki pytannia mentalnoi, sportyvnoi, fizychnoi, psykholohichnoi reabilitatsii ta profesiinoi adaptatsii veteraniv viiny, chleniv yikh simej ta deiakyykh inshykh katehori osib: Postanova KMU vid 18.03.2024 № 307 [Some issues of mental, sports, physical, psychological rehabilitation and professional adaptation of war veterans and their families, and some other categories of persons: *Resolution of the CMU* of 18.03.2024 No. 307]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/307-2024-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
3. Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy [Ministry of Veterans Affairs of Ukraine] (2022). Ofitsiinyi sait – Official website. <https://surl.li/ixldyp> [in Ukrainian].
4. Ministerstvo u spravakh veteraniv Ukrainy [Ministry of Veterans Affairs of Ukraine] (2024). Pro zatverdzhennia Rekomendatsii shchodo rozroblennia osvithnikh prohram pidvyshchennia kvalifikatsii fakhivtsia iz suprovodu veteraniv viiny ta demobilizovanykh osib vid 22.08.2024 № 269 [On approval of recommendations for the development of educational programs for the professional development of specialists in support of war veterans and demobilized persons, 22.08.2024 No. 269]. <https://mva.gov.ua/pro-zatverdzhennya-rekomendatsiy-schodo-rozroblennya-osvitnih-program-pidvischennya-kvalifikatsii-fahivtsya-iz-suprovodu-veteraniv-viyni-ta-demobilizovanih-osib-vid-22082024--269> [in Ukrainian].
5. Zakharina, T. (2023). Napriamy sotsialnoi roboty z veteranamy hibrydnoi viiny [Directions of social work with hybrid war veterans]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya: «Pedagogika. Sotsialna robota» – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: «Pedagogy. Social Work»*, 1(52), 55–60. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2023.52.55-59> [in Ukrainian].
6. Zakharina, T. I. (2023). Kadrovyi resurs u strukturi reintehratsiinoho osvitnoho seredovyshcha universytetu [Human resources in the structure of the reintegration educational environment of the university]. *International Scientific Journal of Universities and Leadership*, 16, 7–15. <https://doi.org/10.31874/2520-6702-2023-16-8-17> [in Ukrainian].
7. Zakharina, T.I. (2023). Osoblyvosti stvorennia reintehratsiinoho seredovyshcha dlia veteraniv hibrydnoi viiny v umovakh zakladiv vyshchoi osvity [Peculiarities of creating a reintegration environment for veterans of hybrid war in higher education institutions]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Seriya: «Pedagogika» – Perspectives and Innovations of Science. Series: «Pedagogy»*, 9(27), 197–206. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9\(27\)-197-206](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-9(27)-197-206) [in Ukrainian].

PROBLEMS AND STRATEGIC GUIDELINES OF TRAINING OF VETERAN SUPPORT SPECIALISTS IN VETERAN DEVELOPMENT CENTERS

The theses present an analysis of the development of the institute of veteran support specialists in the context of the Russian-Ukrainian war in Ukraine. Particular attention is paid to the consolidated interagency cooperation that facilitated the establishment of Veteran Development Centers within Ukrainian communities. The purpose and objectives of these centers are outlined, as well as the regulatory and legal framework that underpins the training of veteran support specialists within higher education institutions. The educational components of the training program are identified, current challenges faced by institutions of higher education hosting Veteran Development Centers are analyzed, and strategic guidelines for the preparation of veteran support specialists are defined.

Keywords: *veteran support specialist, veteran, demobilized veterans, higher education institutions, Veteran Development Centers, strategic guidelines.*

Відомості про автора / Information about the Author

Тетяна Захаріна, д-р пед. наук, доцент, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна. E-mail: t.zakharina@knu.ua, orcid: <http://orcid.org/0000-0003-0357-7457>

Tetiana Zakharina, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Social Rehabilitation and Social Pedagogy, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine. E-mail: t.zakharina@knu.ua, orcid: <http://orcid.org/0000-0003-0357-7457>

Надія Чернуха, д-р пед. наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна. E-mail: nm_chernukha@ukr.net, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-5250-2366>

Nadiia Chernukha, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Social Rehabilitation and Social Pedagogy, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine. E-mail: nm_chernukha@ukr.net, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-5250-2366>

